

MURRAY BOOKCHIN'LE BULUŞMA

Reha Alpay - Emet Değirmenci

Siz hiç uzakları yakın eden bir duygu nissettiniz mi içinizde. Bu, bazen o kişiyle ortak bir şeyleri paylaşıp onu daha yakından tanıma arzusu, bazen de o diyarları keşfetme isteğimizdendir... Oralara gidip o kişi/kişilere ulaşmak için yola çıkmak ise oldukça heyecan vericidir. Yola çıkınca heyecanımız adeta katmerlenir ve içimiz içimize sığmaz. Bir de, oralara yaklaştıkça o şahsın kişiliğini, kokusunu ararız toplumsal dokuda, kent görünüşünde ve hatta mimaride.

İste 15 Haziran 2001 tarihinde, Amerika'nın Vermont Eyaleti'nde, Toplumsal Ekoloji düşüncesinin yaratıcısı filozof yazar Murray Bookchin'i tanımak ve "Toplumsal Ekoloji Enstitüsü"ne gitmek için yola çıktığımızda uzun zaman öncesine uzanan bir düşü gerçekleşirmenin mutluluğunu duymuştuk. New York'a yakın olan bu eyaletin girişinde insanlar ve tabiatın doğallığa yakın olması ilk dikkatimizi çeken olguydu. Geniş çiftlikler, sebze, meyve bahçeleri ve sanki insanların sıcaklığı da başkaydı. Politik açıdan Vermont, uzun zamandır tek sosyalist senatörü çıkaran eyalet olmuştu. Eyaletin Cumhuriyetçi senatörü de Bush'un politikalarına tepki olarak partisinden ayrılmıştı.

Yolumuzu şaşırıp yakınımızdaki çeşitli sanat dalları üzerine eğitim veren "Goddard College"e uğrayıp "The Institute for Social Ecology (Toplumsal Ekoloji Enstitüsü)"nü sorduğumuzda çok yakınımızda olduğunu öğrendik. Enstitü, tamamı geri dönüştürülebilir malzemelerden oluşturulmuş tek katlı binaları, organik bahçeleri, kurbağa ve kuş sesleri ile bulunduğu doğa parçasıyla bütünleşiyordu. O anda, "Sanat ve Eylem", "Organik Bahçecilik ve Sürdürülebilir Topluluklar" olarak 2 değişik yaz okulu yürütülmekteydi. Biraz sonra (yine enstitü'nün emektarlarından) Dan Chodorkoff bize çevreyi, enstitüyü gezdirip tarihini anlatacak, kütüphanesi, çalışanları ve öğrencileriyle bizi tanıştıracaktı. Çadırımızı enstitünün 50 dönümlük arazisinde bir köşeye kurunca daha önceki yerlerde karşılaştığımız sivrisineklerin burada çok az olması hemen dikkatimizi çekmişti. E-

kolojik dengenin -çevresine kıyasla- bir el içi kadar alanda bile korunmuş olması neleri değiştirebiliyordu. Bu dayanışma ve dostluk ortamında yapılan atölye çalışmalarına da katılarak kendimizi gerçekten özlediğimiz evimizde hissettik.

Akşam, kendilerini daha önce yazılarından tanıdığımız, Cindy Milstein gibi yol arkadaşları ile tanıştığımızda bize hemen Bookchin'den görüşmek için randevu alıp almadığımızı sordular. Henüz değil, dediysek de Toplumsal Ekoloji kuramını taa 1950'lerde geliştirmiş ve bu konuda iki düzine kitap yazmış olan o ünlü filozof ile görüşmenin nedense çok kolay olmayacağını düşünmüştük. Kendisini aradığımızda ise telefona eko-feminist Toplumsal Ekolojist yazar Janet Biehl çıkmış ve üstelik Reha'yı soyadıyla birlikte tartışma listesinden hatırlamıştı. Hatta, "... Türkiye'den gelen çok iyi bir Toplumsal Ekolojistin" aradığımı söyleyerek Bookchin'i telefona çağırılmıştı. Bookchin ise iki gün sonrası için bize randevu verdi. Konuşması, yazılarından kadar sofistike değil, oldukça tane taneydi. Evin yolunu da tasvir yeteneğini kullanarak kendi tarif etmek istedi. Daha önceden de Bookchin'in özellikle üçüncü dünya ülkelerinden gelen ziyaretçilere çok sevindiğini duymuştuk.

İki gün sonra Bookchin'in enstitüye bir saat uzaklıktaki Burlington kentindeki evine vardığımızda fiziksel durumu hareket kabiliyetine epey engel olduğundan, kapıyı gelip açması için birkaç dakika bekledik. Elinde bastonu ile zorlukla hareket edebilen o sevecen, heybetli filozof kapıyı açtı ve bize içten bir gülümseme ile "Hoş geldiniz!" dedi. Kütüphane gibi görünen tarihi görünümlü o koca apartman dairesinde ilk dikkatimizi çeken, Ayrıntı Yayınları'ndan "Kent-siz Kentleşme" kitabı oldu. Sonra öğrendik ki o bölüm, dünyanın çeşitli ülkelerinde çevirileri yapılan kitaplarından kendisine gönderilenlerdi.

Bookchin'le Söyleşi

Şu anda Bookchin ilerlemiş yaşına rağmen hâlâ enstitüde yapılan yaz okullarına tekerlekli sandalyesi ile gelip ders veriyor. Bunun yanında yaşamının son yılları olarak nitelediği 80'li yaşlarında sağlığı elverdikçe araştırmacı-yazarlığına son hızla devam ediyor. Önüne o kadar çok toplumsal proje koymuş ki, yaşamı boyunca bunların tamamlanmayacağını farkında. Onun tüm yaşamı çeşitli toplumsal deneyimlerle yoğrulmuş. Teorik bilgisi ise engin bir deniz...Sağlık koşulları artık elvermiyor bir yerden ötekine koşmasına ama, evinin yakınındaki "Burlington Üniversitesi"nin kaynaklarının bol ve kolay erişilebilir olması bir nebze olsun onu rahatlatıyor.

Evet, Murray Bookchin seksenli yaşlarında, ama hala dipdiri bir hafızaya ve analiz yeteneğine sahip. Dünyadaki gidişatı yüzlerce yıl öncesine dayanan tarihi bilgileriyle değerlendirmeye başladı. Türkiye hakkında fazla bilgisi olmadığını söylemesine rağmen, evi olarak nitelendirdiği Ortadoğu'daki gelişmeleri de yakından izliyordu. Kendisiyle ilgili konuşmasına ise ilk gençlik dönemlerinden başladı. Devrimci yaşamının, 1930'larda Komünist Parti'nin gençlik örgütü "Genç Öncü"ye katılarak başladığını, sonra KP'den koparak Troctkistlere katıldığını anlattı. Annesi ve babası Rusya'da SR (Sosyalist Devrimciler) üyesi idiler ve Murray Bookchin daha doğmadan New York'a göç etmişlerdi. O dönemlerdeki New York'u çok net hatırlıyordu. Bugün beton binalarla dolu olan alanlardaki çiftlikleri çok yakın anılar gibi anlatıyordu. İngilize'yi farklı etnik kökenlerden gelen çocuklarla oyun oynadığı sokaklarda öğrenmişti. Bugün New York kentinin en geniş bölümü olan Queens o zaman büyük bir bataklıkla kaplıydı vb...

Çeşitli Teoriler ve Eylemlilikler

İkinci Dünya savaşında Almanya'da savaşıp, geri döndüğünde ise Ortodoks Marksizmi sorgulamaya başlamıştı. Troctkistlerin beklentilerinin tersine dünya devrimi gerçekleşmemişti. Ardından özgürlükçü sola adım atıp, Toplumsal Ekoloji'yi yaratan yola girmişti. Bugünlerde ise "Üçüncü Devrim" adlı çalışmasının üçüncü cildi üzerinde çalışıyordu. İlk iki ciltte Avrupa köylü ayaklanmalarından başlayıp, Amerika ve Fransız devrimlerine kadar batıdaki tüm

devrimleri özgürlükçü bir bakış açısıyla incelemişti. Üçüncü cilt, Bolşevik Devrimi ile 1936 İspanya Devrimini kapsayacaktı ve hacmi oldukça büyük olacaktı. Gerek Komünistlerin, gerek Anarşistlerin tarihi kendi açılarından yazdıklarını, bugüne değin yazılan tarih kitaplarının hep eksik ve yanlışlarla dolu olduğunu söylüyordu. Biz de heyecanla bu yeni cildi beklediğimizi söyledik.

Daha sonra bizi çelik sanayisinde çalıştığı zamanlara atfen "Dökümhane" olarak adlandırdığı çalışma odasına götürdü. Araştırmalarına temel oluşturan müsvetteler hep oradaydı. Üzerinde çalıştığı diğer kitapları da göstererek "Ancak bunlar belki de bitirilemeden kalacak, çünkü üzerinde çalışılacak o kadar çok konu var ki" diyordu.

Günümüzdeki Toplumsal Hareketler

Konu günümüzdeki devrimci mücadeleye gelince Amerikalı olmaktan pek onur duymadığını belirtti.

Avrupalıların aksine Amerikalıların ileriye bakmakta ve teorik tutarlılıkta zayıf olduklarını düşünüyordu. "Amerikalılar eylemcidir, hatta bazen düşünmeden harekete geçerler" diyordu. Gelecekte işçi sınıfı diye bir şey fiziksel olarak kalmayacaktı. Dolayısıyla yeni toplum projelerinin "politikayı doğrudan oluşturacak yurttaş" kavramı üzerine oturtulması gerekiyordu. Ancak bu analizlerde Anarşizmi de doğru yerine koymak gerekiyordu. "Anarşizm, tanımı gereği bireysel özgürlüğü öne çıkarıyor, toplumsal boyutu kavrayamıyor"du. Biz hiç bir zaman kendimizi anarşist olarak tanımlamadığımızı söyleyince bunu duymaktan memnurluğunu belirtti. Marks üzerinde çalışmış, diyalektik düşünceyi benimsemiş insanların Toplumsal Ekoloji hareketine katılmasından duyduğu sevinci hemen belli oluyordu. Amerika'daki Toplumsal Ekolojistlerin büyük bir çoğunlukla anarşist kökenden gelmelerinden duyduğu mutsuzluğu ise saklamıyordu. Elbette küresel Kapitalizme dünyadaki karşı çıkışlar önemliydi ama Norveç, İsveç gibi Anglo Sakson olmayan ülkelerdeki Toplumsal Ekolojist örgütlenmelerden daha umutlu olduğunu belirtiyordu. Evinin duvarında da Norveç Toplumsal Ekolojistleri'nin bir afişi asılıydı.

Bu Günleri Analiz

Küresel Kapitalizm, Küreselleşme Karşıtları ve yeni toplumsal alternatiflerden söz ettik. Bush yönetiminin dünya barışını, çevre politikalarını tehdit ettiğini söyledik. Geleceğe ait umutlarımızı korumaya çalışarak "belki de Bush'un seçimi kazanması insanların silkinip uyanması için daha iyi olacak, böylece birçok insan tavrını netleştirecek ve daha radikal çizgilere kayacak" dedik. Bookchin ise -Haziran 2001 tarihi itibarıyla- gelecekte oldukça kaygılıydı. George Bush'u, şu ana kadar Amerikan tarihinin gelmiş geçmiş en gerici başkanı olarak nitelendiriyordu. Bush'un iç ve dış politikalarının hem Amerikalılara hem de dünyaya çok zarar verebileceğine işaret ediyordu. Amerikalı ailelerin %50'si (kimi memur, emekli fonları aracılığıyla) sermaye piyasasında hisseye sahipti ve bu onların sisteme bağlanmasını ve manipüle edilmesini kolaylaştırıyordu. Geniş tarım alanları ve ormanlar yok ediliyor, Dünya'

daki birkaç tekel, genetiği değiştirilmiş tarım ürünleri aracılığıyla çiftçileri gittikçe yoksullaştırıyorlardı...

Ayrılmadan önce evde yalnız olması nedeniyle bir gereksinimi olup olmadığını sorduk. Tam o sırada "Ekolojik Bir Topluma Doğru" kitabını adadığı kızı Debbie ve eşi geldiler. Debbie, Türkiye'ye yıllar önce gönüllü halk sağlığı uzmanı olarak kısa bir ziyareti olduğundan söz etti. Bookchin yaşamını, aile ve özel yaşam yerine toplumsal mücadeleye adadığını söylüyordu; ancak mücadele ve yol arkadaşlarına olduğu gibi ailesine ve torunlarına da zaman ayırmayı seviyordu. Bizimle de haberleşme ve iletişimi sürekli tutma arzusunda olduğunu belirtti. Sonra da bizi bir Amerikalı gibi değil, köklerinin dayalı olduğu sıcak Rus geleneklerine göre sarılıp yolcu etti. Ne diyelim, daha çok yaşa koca filozof. Sana dünya halklarının çok gereksinimi var. Ürettiklerin yarınların özgürlükçü ekolojik toplumunun kurulmasında ışık olacak!